

AMINTIRILE UNUI ALBUM

ORADEA - AUSCHWITZ - TORONTO

Tikvah
Oradea unită în diversitate. O voce evreiască.

Canada

Salut, prieteni! Eu sunt un Album de Amintiri, iar acestea sunt copertele mele:

Știu că par uzate, dar trebuie să înțelegeți că vin de demult și sunt puțin obosit după o călătorie foarte lungă. Între copertele mele am numeroase povești pe care vreau să vi le spun: despre mine, despre Hedy, familia și prietenii ei. Întâmplări fericite la început, dar care, din păcate, nu au rămas așa. Ele, însă, sunt adevărate, iar eu trebuie să vi le spun așa cum s-au petrecut.

Imagini din Oradea interbelică

M-am născut la Oradea, România, în 1939, când am fost oferit cadou unei fetei evreice, Hedy Klein, la aniversarea ei de 11 ani.

Între 1940 și 1944, în urma Dictatului de la Viena, Oradea a trecut, cu numele de Nagyvárad, sub administrația Ungariei.

În acești ani am adunat cele mai multe dintre amintirile mele.

Carte poștală, 1925.

Sursă: <http://www.edwardvictor.com/>

Hedy s-a născut, ca mine, la Oradea.

Casa în care a locuit Hedy cu părinții

Cea mai bună prietenă a ei era Hédi Neumann.

Sinagoga Mare Ortodoxă
Sursă: Botoyusky, Foner Zeman P.

Hedy a frecventat Școala Ortodoxă Evreiască pentru fete, care se afla în vecinătatea Marii Sinagogi Ortodoxe.

Avea multe prietene în clasă. Multe dintre ele, așa cum veți vedea, au scris și au desenat în paginile mele. Materiile ei preferate erau literatura, istoria, muzică și sportul. Activitățile preferate din timpul liber erau înotul, dansul, mersul pe bicicletă, să asculte muzică la radio și să se plimbe în oraș.

Fiind evreică însă, atât ei, cât și tuturor evreilor din oraș, toate acestea aveau să le fie interzise. Se introduc legi discriminatorii și cu multe interdicții pentru evrei. Evreii sunt obligați să poarte pe haine o stea galbenă care să-i identifice. Sunt închiși în ghetou și, apoi, deportați la Auschwitz.

Dar despre toate acestea, mai detaliat, pe ultimul panou.

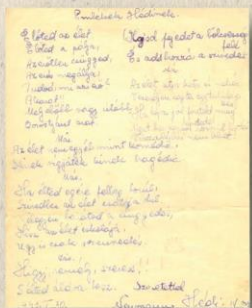
Popper Emeric (Imre),
 verișorul lui Hedy, i-a scris o
 poezie despre descoperirea
 iubirii. După război a
 devenit fotograf și a trăit și
 lucrat în Oradea.

Hedy și verișoara sa Eva au
 reușit să rămână împreună
 în timpul deportării la
 Auschwitz și, mai apoi, în
 timpul muncii forțate de la
 fabrica Volkswagen, unde
 făceau muniții.

Cea mai bună prietenă a ei a și scris și a și desenat în
 paginile mele.

Neumann Hédi a fost
 deportată la Auschwitz, de
 unde nu s-a mai întors.

Silberman Anna (Mazso) i-a mărturisit lui Hedy, la Auschwitz, că nu crede că va supraviețui, dar că simte că Hedy va reuși. A rugat-o, deci, pe Hedy, ca atunci când aceasta se va întoarce la Oradea, să-i transmită prietenului ei că l-a iubit foarte mult.

Silberman Anna nu a supraviețuit deportării la Auschwitz.

Mózes Magda nu a supraviețuit deportării la Auschwitz.

Bürger Ági nu a supraviețuit deportării la Auschwitz.

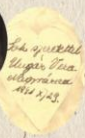

Legnemesebb hő a gyilkos,
mely nem tűr kezelet,
Legnemesebb az a nő,
mely inkább él,
Kam most hóg,
melynek borsos márt,
sereketel

Bürger Ági

Mai sus vă prezint una dintre fotografiile clasei lui Hedy, în mijloc fiind chiar profesoara ei preferată, Braun Margit, care predă muzică și gimnastică. Ea a supraviețuit deportării, spre deosebire de mulți dintre ceilalți profesori.

Alături de celelalte colege de clasă, și Schwartz Hajnal, Hollós Kató și Ungár Vera au scris în paginile mele.

Leretttel
Friedmann
Vera
1941. E.

Friedmann Zsuzsi era mereu în rândul elevilor premianți. Colegele se duceau la ea acasă în grupuri, Zsuzsi încercând să le ajute la matematică. Zsuzsi le explica, ele îi mulțumeau, apoi se întorceau acasă continuând să nu înțeleagă nimic din matematică. În clasă stătea cu un rând în fața lui Hedy și cunoștea răspunsul la fiecare întrebare pe care i-o adresau profesorii.

Herschdörfer Anikó era una dintre cele mai bune eleve din clasă. Ea a fost cea care a pregătit festivitatea de închidere a celui de-al cincilea an de școală, scriind inclusiv texte pe partiturile muzicale ale unor arii din opere celebre. Anikó a supraviețuit Holocaustului și a trăit și a lucrat la București sub numele de Halász Anna. A murit în 2002. Autobiografia ei a fost publicată în 2005, la editura Mentor.

Hedy și câteva colegi, la serbarea de Hanukkah de la școală.

Secretariat
Măry
Hedy
Karditsch
1941.7.

Emiliek Hedy
Karditsch
1941.7.

Emiliek Hedy
Karditsch
1941.7.

Emiliek Hedy

Tavarașul meu de a noastră,
Pădurea are dăruie,
Amintiri frumoase de copilărie,
Așa în țara noastră, în țara noastră.

Emiliek
Hedy

Secretariat
Măry
Hedy
Karditsch
1941.7.

Secretariat
Măry
Hedy
Karditsch
1941.7.

Sok sekretel
tel.
Karditsch
417/1940

Emiliek
Karditsch
1941.7.

Sok sekretel
Karditsch
1941.7.

Mai sus, alți prieteni și colegi care au scris și au desenat în paginile mele. În mod tragic, unii nu au supraviețuit Holocaustului.

Emiliek
Karditsch
1941.7.

Erzsok cu părinții

Grup de copii și tineri la orfelinat, împreună cu administratorul, Armin London

Părinții lui London Erzsok conduceau și administrau orfelinatul de băieți al Comunității evreiești ortodoxe. Când întregul orfelinat, incluzând familia London, a fost obligat să plece în ghetou, cei 80 de copii au format șiruri de câte doi, primii 12 purtând în brațe suluri Torah învelite în cearșafuri albe, urmați de căruțe cu saltele și alimente. Așa au parcurs drumul dintre orfelinat și ghetou. Ei au rămas împreună în ghetou, dar și în vagonul din trenul care i-a deportat la Auschwitz. Singurii din orfelinat care au supraviețuit deportării au fost Erzsok, mama ei și câțiva dintre copiii mai mari.

Căminul fostului Orfelinat (Strada Primăriei)

Hedy a supraviețuit deportării la Auschwitz. S-a întors la Oradea, unde, mai târziu, s-a căsătorit cu Imre Bohm, cu care a plecat în Canada, traversând, inițial, Ungaria și Cehoslovacia. Deoarece călătoreau ilegal, Hedy m-a lăsat în grija mătușii ei, până în anii '60, când a revenit la Oradea într-o vizită.

Acum locuiesc în Canada și îmi place aici. Hedy mă duce în școli, iar copiii îmi răsfoiesc paginile. Toți sunt copii cu planuri și vise pentru un viitor frumos. Așa și trebuie să fie: copiii au dreptul să-și facă asemenea planuri și să aibă asemenea vise, care să se și realizeze. Așa ar fi trebuit să fie și pentru Hedy și prietenii ei, dar nu așa s-a întâmplat.

În ceea ce mă privește, eu, Albumul de Amintiri, sper că toți copiii de astăzi și din viitor vor continua să se bucure de acest drept și că albumele lor de amintiri vor avea doar povești fericite de relatat.

Acestea au fost amintirile mele. Vă las cu bine, dragii mei!

Expoziție itinerantă realizată de **Asociația Tikvah**
cu sprijinul financiar al
International Holocaust Remembrance Alliance
și al
Ambasadei Canadei în România

Canada

În 3 mai 1944 a început evacuarea forțată din locuințele lor a evreilor din Oradea în ghetoul principal, o zonă a orașului care a fost îngrădită cu garduri de lemn, de doi metri înălțime. Bărbați și femei, tineri și bătrâni, copii, reprezentând aproape o treime din totalul populației de atunci a orașului, au fost ținuți în ghetou câteva săptămâni, în condiții vitrege și umilitoare. Mulți dintre ei au fost torturați în clădirea fabricii de bere Dreher, aflată pe teritoriul ghetoului.

Evreii din împrejurimile Oradei au fost ghetoizați în actuala zonă a Pieței Cazărmii.

Perimetru ghetou mic

Perimetru ghetou mare.
Sursă: Hartă veche din arhiva
Strohlitz Institute for Holocaust
Research, de la Universitatea din
Haifa

Ghetourile au fost evacuate prin deportarea evreilor cu trenuri, în vagoane folosite pentru transportul vitelor. Câte 70-90 de persoane au fost obligate să urce în câte un vagon, în care aveau doar o găleată cu apă pentru băut și una pentru necesități fiziologice. Trenurile au pornit din actualul parc Nicolae Bălcescu, fost Rhedey, și au avut ca destinație lagărul de exterminare Auschwitz. Din cele două ghetouri din Oradea au fost deportați peste 27.000 de evrei.

Vagon pentru vite folosit la
deportarea evreilor

Parcul Rhedey (actualul Parc Nicolae
Bălcescu) - carte poștală veche

În 2005, Națiunile Unite au adoptat Hotărârea 60/7 care stabilea 27 ianuarie ca Zi Internațională de Comemorare a victimelor Holocaustului.

27 ianuarie 1945 a fost data la care Armata sovietică a eliberat lagărul de exterminare Auschwitz-Birkenau, în care pieriseră peste un milion de oameni.

International Holocaust Remembrance Alliance reprezintă principalul organism interguvernamental, stabilit în conformitate cu Declarația de la Stockholm, pentru a încuraja liderii politici și sociali să sprijine demersurile pentru cercetarea și educația cu privire la Holocaust și pe cele întreprinse pentru comemorarea victimelor, pe plan național și internațional.

România este membru al International Holocaust Remembrance Alliance.